

REACH při práci

Jaký prospěch mohou mít pracovníci
z nové evropské politiky
o chemických látkách

Tony Musu
výzkumník TUTB



TUTB

*Evropská odborová technická kancelář
pro zdraví a bezpečnost*

Obsah

Předmluva

Stručný obsah

1. **Chemikálie: dvě strany jedné mince**
2. **Proč je zapotřebí reformy**
3. **Obsah návrhu REACH**
4. **Jak nahradí REACH stávající legislativu**
5. **Jaký mohou mít pracovníci prospěch z REACH**
6. **Kde se nyní REACH nachází**
7. **Shrnutí**

Evropské odbory požadují ambicióznější evropskou politiku pro chemikálie

Předmluva

Evropská odborová technická kancelář se rozhodla v této publikaci zaměřit na výhody pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, jež přináší legislativní reforma REACH miliónům evropských pracovníků, kteří jsou každodenně vystaveni (exponováni) chemikáliím na pracovišti.

K lepšímu pochopení, proč reforma REACH představuje skutečnou příležitost ke snížení počtu nemocí z povolání ve vztahu k expozici nebezpečným látkám, začíná tato publikace prozkoumáním důvodů, proč je tato reforma potřebná, dále popisuje obsah REACH a změny, které vyvolá ve stávající legislativě. Nakonec vysvětluje stav legislativního procesu, vedeného Evropským parlamentem a Radou, který by měl vyústit v přijetí regulace REACH.

Debata o REACH se nese ve znamení ostrého sporu od prvotního návrhu, přijatého v roce 2001 prostřednictvím dokumentu (white paper) k budoucnosti evropské politiky o chemických látkách. A ačkoliv, jak je zřejmé z některých mezinárodních aktů (mj. Johanneburský summit), je zde široký konsensus, týkající se potřeby lepšího dohledu nad bezpečností chemických látek cirkulujících na evropském i světovém trhu, jisté společnosti následované určitými vládami tvrdí, že vynucování této nové legislativy vyprovokuje citelné zvýšení cen chemických výrobků v Evropě a v jeho důsledku bude velký počet látek stažen z trhu Společenství, což způsobí masivní ztrátu pracovních míst v dotčených odvětvích.

My naopak, na základě národních zkušeností věříme, že legislativní změny navržené k ochraně životního prostředí a zdraví mohou stimulovat technologické inovace, tedy klíčový element konkurenceschopnosti, a že REACH ustanoví společný systém pro více než 25 zemí a zajistí minimalizaci a řízení rizik spojených s chemickými látkami a přípravky umístěnými na trhu.

Smyslem této brožury je podnítit debatu o REACH, která najde přesvědčivé důkazy o urgentní potřebě této reformy. Odbory mají záměr přinést konstruktivní příspěvek k procesu přípravy této reformy prostřednictvím evropské konference, pořádané Evropskou odborovou konfederací 11. a 12. března 2005.

Marc Sapir
ředitel TUTB
prosinec 2004

Stručný obsah

Chemikálie jsou nedílnou součástí našeho každodenního života. Nacházejí se ve většině předmětů denní spotřeby a nepochybně poskytují řadu výhod, bez kterých se naše rozvinutá společnost nemůže obejít. Bohužel, musíme také přiznat, že velké množství z nich představuje zároveň problémy pro zdraví a životní prostředí. To je částečně způsobeno chybami současné evropské legislativy, která umožňuje, že řada chemických látek může být uvedena do oběhu i když ani nevíme, jaké účinky může mít na lidské zdraví a životní prostředí.

Navržená reforma evropské legislativy o obchodování s chemickými látkami, známá jako REACH (Registrace, Evaluace /testování/ a Autorizace Chemikálií) má za cíl řešit tento problém prostřednictvím dvou hlavních cílů: zajišťováním vysoké ochrany lidského zdraví a životního prostředí a posílením konkurenceschopnosti evropského chemického průmyslu.

Evropští pracovníci mohou mít z této reformy velký prospěch, neboť nyní platí za výrobu a používání chemikálií na pracovišti krutou daň. Skutečně, přibližně jedna ze tří nemocí z povolání každoročně uznaných v Evropě může být připsána na vrub expozici nebezpečným chemikáliím.

Kromě evropské legislativy o obchodu s chemikáliemi je zde také legislativa o ochraně zdraví a bezpečnosti pracovníků před riziky, vztahujícími se k expozici chemikáliím při práci. Avšak implementace této legislativy zůstává stále problematická a většinou není nebo je jen málo vynucována, což platí zejména pro malé a střední podniky.

Jedním z hlavních důvodů tohoto stavu je nepochybně nedostatek informací o skutečných vlastnostech a bezpečnosti chemických látek. Bez těchto údajů je nemožné provádět účinné hodnocení rizika či stanovit na místě kontrolní a preventivní opatření určená legislativou k ochraně pracovníků.

REACH by proto měl signifikantně zvýšit účinnost stávající legislativy k ochraně pracovníků exponovaných nebezpečným látkám v různých odvětvích průmyslu a měl by pomoci potírat riziko nemocí z povolání:

- poskytováním scházejících informací o vlastnostech chemických látek a způsobech minimalizace rizika během jejich používání,

- zlepšením přenosu těchto informací po celé délce výrobního řetězce,
- podněcováním nahrazování (substituce) nejnebezpečnějších látek méně nebezpečnými látkami prostřednictvím autorizačních a restričních opatření.

Evropská komise přijala návrh pro nařízení REACH v září 2003. Ten je nyní zkoumán v Evropském parlamentu a v Radě v rámci spolurozhodovací procedury. Nařízení REACH by mělo vejít v platnost ve 25 členských zemích Evropské unie v roce 2007.

1 Chemikálie: dvě strany jedné mince

Hlavní tahoun ekonomiky

Výroba chemických látek vzrostla na celosvětové úrovni z jednoho miliónu tun v roce 1993 na více než 400 miliónu tun dnes. Na trhu Společenství je téměř 100 000 různých látek, 30 000 z nich ve větším množství než 1 tuna/rok¹. Chemický průmysl Evropské unie, vyrábějící přibližně jednu třetinu celkového objemu světové produkce, je největším chemickým průmyslem na světě. Jeho roční obrat v roce 2003 byl odhadnut na 556 miliard eur v EU25². Je to také třetí největší zpracovatelské odvětví průmyslu zaměstnávající 1.7 miliónů pracovníků přímo a několik miliónů nepřímo. Převažující většina chemických firem v Evropě jsou malé a střední podniky (SMEs, 96 %), které jsou dosud jen málo ovlivněny nadnárodními společnostmi a které vyrábějí 70 % celkové produkce.

Ačkoliv zde nejsou žádné pochyby o tom, že chemikálie přinášejí užitek, bez kterého naše rozvinutá společnost nemůže být (např. výroba potravin, léků, textilní průmysl, apod.) a že také přispívají k ekonomické prosperitě prostřednictvím obchodu a pracovních míst, je zde ale také druhá strana mince, které musí být věnována náležitá pozornost.

Pracovníci vystaveni chemikáliím

Milióny evropských pracovníků jsou denně exponováni chemickým látkám a to nejen v odvětvích, které je vyrábějí (chemický průmysl), ale také v návazných odvětvích, ve kterých jsou tyto látky používány (stavebnictví, dřevozpracující průmysl, výroba automobilů, zemědělství, poskytování služeb v odvětví zdravotnictví a životního prostředí, výroba počítačů, apod.).

Zatímco mnoho chemických výrobků používaných na pracovišti je zcela neškodných, jiné mohou mít na zdraví pracovníků škodlivý účinek. Několik stovek různých chemikálií bylo určeno jako příčina uznaných nemocí z povolání nebo respiračních onemocnění³. V systémech uznávání nemocí z povolání byla většina těchto chemikálií definována podle jejich průmyslového využití (barva, lak, kosmetika, izolace), nikoliv podle jejich chemického složení. Zdravotní problémy, jež působí, vyplývají z jejich skutečných nebezpečných vlastností a úrovně expozice pracovníků těmto látkám a reflektují způsob, kterým jsou používány na pracovišti a v různých odvětvích průmyslu. Nicméně faktem stále zůstává, že mnoho che-

¹ Všechny roční produkce nebo dovozy uvedené v textu se týkají jednoho výrobce nebo importéra

² Fakta a údaje, *Evropský chemický průmysl z hlediska světové perspektivy* Cefic, červen 2004. Viz. www.cefic.org/factsandfigures

³ *Práce a zdraví v EU, statistický portrét. Údaje z let 1994–2002*, Luxemburg, Eurostat, 2004. Viz. <http://europa.eu.int/comm/eurostat>→Publications

mikálíí je používáno na pracovišti dokonce i když přesně nevíme (anebo víme příliš pozdě), jaké účinky mohou mít na zdraví pracovníků, kteří jsou jim vystaveni. Případ rozpouštědel na bázi glykolu éteru, které jsou rozsáhle používány v celé řadě průmyslových procesů a jímž jsou vystaveny milióny pracovníků – je bezpochyby jasnou ilustrací tohoto stavu věci (viz. rámček níže).

Na základě průzkumu EODS, provedeného Eurostem s odkazem na rok 2001, můžeme odhadnout, že 18-30% případů nemocí z povolání uznaných v Evropě se vztahují k expozici chemickým látkám (viz. rámček na straně 8).

Glykoly éteru tvoří rodinu rozpouštědel skládající se z více než 80 derivátů. Jsou známy od 30. let minulého století, ale jejich používání ztelně vzrostlo od 60. let. Náhlý vzestup průmyslového využití glykolů éteru souvisí s jejich rozpustitelností jak ve vodě tak v organických rozpouštědlech, což umožní látkám, aby se rozpustily jedna v druhé, což je jinak nemožné. Glykoly éteru nyní patří do skupiny tzv. výrobků na bázi vody.

Glykoly éteru – stejná katastrofa pro zdraví jako azbest?

Ačkoliv zaměstnanci v určitých odvětvích průmyslu (výroba tištěných obvodů, výroba barev a laků, natěračské a lakýrnícké práce v automobilovém, leteckém, stavebním a tiskařském průmyslu, apod.) jsou exponováni těmto rozpouštědlům nejvíce, jsou glykoly éteru také přítomny v mnoha druzích zboží každodenní potřeby (lepidla, inkousty, kosmetika, čistící prostředky, apod.).

Toxicita glykolů éteru se různí. Většina z nich, náležejících ke skupině P (propylenové deriváty glykolu), je považována za neškodné, zatímco zástupci skupiny E (etylenové deriváty glykolu) mohou být vysoce toxické, karcinogenní, způsobující sterilitu a vrozené vady. První varování přišlo ze státu Kalifornie v roce 1982. Švédsko zakázalo určité glykoly éteru v roce 1990. Od roku 1993 klasifikuje Evropská unie desítku derivátů z této skupiny jako toxické vzhledem k reprodukčnímu zdraví a zakázala čtyři z nich prodávat veřejnosti. Jejich průmyslové využití je stále povoleno, musí se však používat označení „může snížit plodnost“ a „možné riziko poškození nenarozeného dítěte“.

V lékařské zprávě, publikované v září 2003, uznal francouzský soud poprvé „přímou a nezpochybnitelnou“ zodpovědnost glykolů éteru za neplodnost pracovníků exponovaných těmto rozpouštědlům po dobu něko-

lika let. Takovéto soudní procesy se v Evropě vyskytují jen tu a tam, ale ve Spojených státech probíhá přes 200 podobných případů. Protože onemocnění spojená s glykoly éteru mají zpožděné účinky a stále více studií se zabývá spojitostmi mezi pracovní expozicí těmto látkám a počátkem určitých onemocnění, je vysoce pravděpodobné, že počet stížností tohoto druhu bude v budoucnu narůstat.

Evropský trh s glykoly éteru se blíží 400 000 tun ročně a celosvětová poptávka se zvyšuje o více než 5% ročně. Jen ve Francii je počet pracovníků exponovaných glykolům éteru (skupiny P a E) odhadován na 1 milión. EGBE (etylenglycol n-butyleter) je například stále extenzivně používán v průmyslu i jako běžný spotřebitelský výrobek, ačkoliv je klasifikován jako karcinogenní jed na myši.

Případ glykolů éteru jasně ilustruje nedostatky současné legislativy, která umožňuje široce používat chemikálie, jejichž nebezpečí není známo, anebo je dlouhou dobu podceňováno (tak jako v případě azbestu) a to jak na pracovišti tak u obecně spotřebitelského zboží.

Systém REACH by měl napravit tuto situaci generováním scházejících informací a podporováním náhrady derivátů nejnebezpečnější skupiny E bezpečnějšími a stejně účinnými deriváty skupiny P.

Chemická nebezpečí: hlavní příčina úmrtnosti evropských pracovníků

Expozice nebezpečným látkám vede také k velkému počtu úmrtí. Podle průzkumu provedeného v roce 1998 Finským institutem ochrany zdraví a bezpečnosti práce je přibližně 32 miliónů pracovníků v Evropské Unii – či dokonce čtvrtina celkové populace – v práci exponována karcinogenům v dávkách, které mohou být považovány za nebezpečné⁴ a 35 000–40 000 úmrtí ročně je spojeno s expozicí karcinogenům⁵.

Chemická nebezpečí představují v současné době hlavní příčinu úmrtí spojených s pracovními podmínkami v zemích Evropské unie, přičemž jejich dopady v této oblasti výrazně předbíhají následky pracovních úrazů.

⁴ *Expozice karcinogenům v práci v EU 1990–1993*, Carex, mezinárodní databáze pracovních expozic karcinogenům

⁵ *KOGEVINAS a kol., Odhad problémů s rakovinou spojenou s prací v Evropě, – Studie financovaná Evropskou unií proti rakovině (kontrakt SOC 96-200742, 05F02), 1998.*

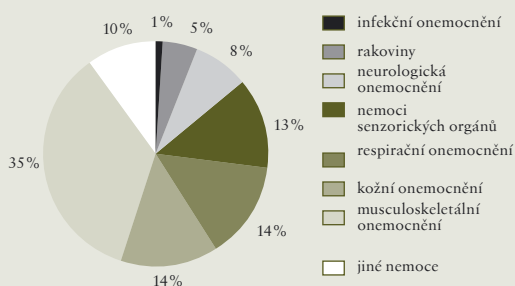
Neohlášení nemocí z povolání

Musíme mít také na paměti, že v celé Evropě není řada případů onemocnění spojených s prací registrována příslušnými zodpovědnými pojišťovacími orgány. Tento stav lze vysvětlit zejména skutečností, že oběti nejsou

Přiznané nemoci z povolání v Evropě v roce 2001

V případě nemocí z povolání jsou procedury pro jejich uznávání i systémy sociálního zajištění v každém členském státu odlišné. V rámci projektu EODS (Evropská statistika nemocí z povolání) shromáždil Eurostat řadu evropských statistik o uznaných případech nemocí z povolání pro srovnávací rok 2001. Co je na tomto projektu zajímavé je to, že poprvé umožňuje pracovat s harmonizovanými, porovnatelnými a důvěryhodnými údaji o případech nemocí z povolání, přiznaných ve 12 členských zemích (Belgie, Dánsko, Španělsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Rakousko, Portugalsko, Finsko, Švédsko a Spojené království). V roce 2001 bylo uznáno národními systémy celkem 31 945 nových případů. Po extrapolování těchto údajů podle podílu pracovní populace může být počet nemocí z povolání v evropské patnáctce odhadnut na 52 884. Četnost na 100 000 pracovníků je vyšší u mužů [48] než u žen [22].

Tři nejčastější nemoci z povolání jsou musculoskeletální poruchy (35%), kožní onemocnění (14%) a respirační onemocnění (14%). Dále pak onemocnění senzorických orgánů, zejména ta, která jsou spojena se ztrátou sluchu (13%), neurologická onemocnění (8%), rakovina (5%), infekční onemocnění (1%) a jiné nemoci (10%).



Ze studie EODS jsme se také dozvěděli, že více než 90% rakovin je přiznáno jako následek práce spojené s expozicí nebezpečným chemikáliím. Hlavním problémem je azbest (86%), ale jsou zde také jiné chemické látky (4%) jako např. aromatické aminokyseliny, chrom, hydrokarbonáty, barviva apod.

Podobně můžeme na základě studie EODS odhadnout jiné kategorie nemocí z povolání s možným spojením s chemikáliemi, pokud u nich může být zváženo podíl expozice chemickým látkám. Co se týče poruch nervového systému, setkáváme se s toxickými záněty mozku, způsobenými zejména rozpouštědly. U poruch respiračního traktu považujeme za správné rozlišovat (tak jak tomu je u rakoviny) mezi těmi, která jsou způsobena expozicí chemickému prachu (azbest, silikóza, apod. – 53%) a těmi,

informovány o přítomnosti nebezpečných látek na pracovišti a jejich možnými účinky a nepodávají proto stížnosti⁶. Šíře problému se stává zřejmou, když porovnáme počet nemocí z povolání u kožních a respiračních onemocnění s počtem případů hlášených pracovníky při vedení průzkumu pomocí individuálních dotazníků (tabulka 2, strana 10).

Podle nejčerstvějších údajů Eurostatu se 200 000 evropských pracovníků domnívá, že během posledních 12 měsíců trpělo kožním onemocněním spojeným s prací, přičemž počet případů uznaných pojišťovacími společnostmi je přibližně 25–60 krát nižší. Proto je skutečný počet případů spojených s expozicí nebezpečným chemickým látkám v Evropě nepochybně podhodnocen.

⁶ Průzkum o nehlášení nemocí z povolání v Evropě, Eurogip, prosinec 2002

Tabulka 1 Procentuální odhad nemocí z povolání vztahujících se k expozici chemickým látkám (%)

Druh nemoci z povolání	Odhad % případů vztahujících se k chemikáliím	Podíl ve všech uznaných nemocích z povolání	Odhad % uznaných nemocí z povolání vztahujících se k expozici chemikáliím
Rakoviny	4 – 90* %	5 %	0.2 – 0,4* %
Neuralgická onemocnění	2 %	8 %	0.2 %
Respirační onemocnění	36 – 89 %	14 %	5 – 12.5* %
Kožní nemoci	88 %	14 %	12.3 %
Celkem			~18 – 30* %

* včetně chemického prachu

Zdroj: extrapolováno z údajů EODS, Eurostat, 2004

jež jsou spojeny s expozicí jiným chemickým látkám (36%) (izokyanáty, rozpouštědla, barvy, apod.). A konečně, u kožních onemocnění používáme odhad 88% ze studie zadané Evropskou Komisí o dopadu REACH na pracovní zdraví (RPA).

Kombinací těchto údajů s daty z grafu na straně 8 můžeme odhadnout, že 30% ze všech nemocí z povolání přiznaných každým rokem v Evropě se vztahuje k chemickým látkám (okolo 18% pokud vyjmete chemický prach).

I když to není přímo porovnatelné, můžeme také použít výsledky třetího průzkumu pracovních podmínek Evropské nadace v Dublinu, který uvádí, že 23% evropských pracovníků tvrdí, že v práci vdechuje kouře a výpary a 15% pracuje s chemickými látkami nejméně jednu čtvrtinu své pracovní doby.

Zdroje:

- Nemoci z povolání v Evropě v roce 2001, *Occupational Diseases in Europe in 2001, Statistics in Focus, Population and social conditions*, č. 15, Eurostat, 2004. Viz : <http://europa.eu.int/comm.eurostat> → Publications.
- Vliv nové politiky pro chemikálie na zdraví a pracovní prostředí, *The impact of the new chemicals policy on health and the environment, Final Report*, RPA and BRE Environment, June 2003, zpracováno pro European Commission Environment Directorate-General. Viz <http://www.rpaltd.co.uk/tools/tools-fullreports.htm>.
- PAOLI, P., MERLLIÉ, D., Třetí průzkum pracovních podmínek v Evropě, *Third survey on European working conditions 2000*, Dublin, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2001. Viz <http://www.eurofound.eu.int/publications/files/EF0121EN.pdf>.

Tabulka 2 Porovnání ročního počtu případů uznaných nemocí z povolání a nahlášených prostřednictvím individuálních dotazníků v EU15

Druh nemoci z povolání	Počet případů nahlášených přes dotazníky	Počet uznaných nemocí
Kožní onemocnění	200 000	8 000
Onemocnění respiračního traktu	600 000	10 000

* včetně rakovin

Zdroj: Zdraví a práce v EU, Statistický portrét, Eurostat, 2004

Velmi znepokojivá situace pro spotřebitele i životní prostředí

V několika posledních dekadách byly každý den používány tisíce chemikálií k výrobě spotřebitelských produktů, aniž by byla věnována pozornost jejich potenciálnímu vlivu na lidské zdraví a životní prostředí.

Mnoho vědeckých publikací také dokázalo, že výskyt určitých druhů rakoviny, alergií a poruch hormonálního systému vytrvale narůstá, zejména u dětí⁷. Samozřejmě ne všechny tyto vícefaktorové nemoci mohou být dány na vrub toliko kontaktu s nebezpečnými látkami, ale dosud zamlčená spojení mezi rozvojem některých těchto nemocí a expozicí chemikáliím je nyní velmi dobře prokázáno⁸.

Švédští výzkumníci například dokázali, že syntetické molekuly jako PB-DEs (pentabromdifenyler) se mohou akumulovat v jídle a dostat se do mateřského mléka⁹. Tyto molekuly, které jsou stále používány při výrobě textilu, elektronických přístrojů a polyuretanové pěny vzhledem k jejich vlastnostem zpomalujícím hoření, mají strukturu a toxicitu podobnou jako ostatní PCBs (polychlorbifenyly), které byly po dlouhou dobu používány v elektrických zařízeních dokud nebyly koncem 70. let zakázány, když bylo zjištěno, že se akumulují v životním prostředí a že jsou pro lidi velmi jedovaté.

Mohlo by se zdát, že každý, kdo žije v průmyslové zemi je kontaminován různorodým koktejlem trvalých a bioakumulačních chemikálií (viz. box na stránce 11). Pracovníci jsou také spotřebitelé a ti z nich, kteří jsou v kontaktu s chemikáliemi na pracovišti, kombinují expozici v zaměstnání s expozicí každodennímu spotřebitelskému zboží. Mezi mnoha jinými dobře známými příklady široce používaných chemických látek, které mohou poškodit lidské zdraví a životní prostředí, musíme zmínit azbest, notoricky zodpovědný za rakovinu plic a mesothelioma, benzen ze spalování a cigaretového kouře, způsobující leukémii, nikl v klenotnictví - nejznámější dotykový alergen a konečně insekticidní DDT (dichlorodifenyiltrichloreten), jehož intenzivní používání vedlo k reprodukčním poruchám u ptáků. Přestože takovéto látky už byly zcela zakázány nebo podrobeny režimu dalších omezení, bylo k těmto opatřením přikročeno až po způsobení škod, protože předtím byly používány ve velkém množství a jejich škodlivé vlivy byly neznámé.

Občanská společnost a úřady jsou znepokojeni tímto stavem věcí. Na Johanneburském summitu v roce 2002 ujišťovaly vlády, že do roku 2020 budou chemické látky používány a vyráběny způsoby, které povedou

⁷ Dětské zdraví a životní prostředí: přehled důkazů, *Children's health and environment: a review of evidence*, WHO/EEA, 2002.

⁸ Strategie pro budoucí politiku pro chemické látky, *Strategy for a future Chemicals Policy*, White Paper, COM(2001) 88 final, European Commission, 27 February 2001.

⁹ NORÉN, K., MIERONYTÉ, D., Kontaminace mateřského mléka ve Švédsku, *Contaminants in Swedish human milk. Decreasing levels of organochlorine and increasing levels of organobromine compounds*, *Organohalogen Compounds*, 35: 1–4, 1998.

Koktejl průmyslových chemikálií v krvi

Patnáct ministrů životního prostředí a zdraví z Evropské unie poskytl nedávno, na žádost Celosvětového fondu přírody (World Wide Fund for Nature, WWF), vzorky krve. Analýza krve odhalila stopy 130 chemických látek. Nález prozradil přítomnost celkem 55 chemických činitelů, v průměru 37 látek na jednu osobu. Látky nalezené v krvi ministrů jsou používány v nehořlavých pohovkách, antiadhezivních smažicích pánvích, tukům odolných boxech na pizzu, PVC, parfumerii a insekticidech. Některé jsou zakázány už celá desetiletí (DDT, PCBs), ale jiné se stále používají (ftaláty, zpomalovače hoření). Protože účinky těchto látek jsou převážně neznámé, WWF přiznal, že je velmi složité určit potenciální nebezpečí pro zdraví následkem expozice takových koktejlů průmyslových chemikálií v koncentracích zjištěných studií. Nicméně si myslí, že s ohledem na prevenci by výroba a používání chemických látek schopných akumulace v krvi nebo mateřském mléku, neměla být povolena.

Viz: WWF, Detox Campaign, Bad Blood? A survey of chemicals in the blood of European Ministers, October 2004. <http://www.panda.org/downloads/toxics/badbloodoctober2004.pdf>.

¹⁰ <http://www.johannes-burgsummit.org>.

¹¹ *A European Environment and Health Strategy*, COM(2003) 338 final, Communication from the Commission, 11 June 2003.

¹² <http://appel.artac.info/appe.htm>

k minimalizaci signifikantních škodlivých vlivů na lidské zdraví a životní prostředí¹⁰. V Evropě, v dodatku k reformě legislativy o chemikáliích (REACH) navrhla Komise s ohledem na životní prostředí a zdraví integrovanou strategii (iniciativa SCALE)¹¹, kladoucí zvláštní důraz na děti a jiné zranitelné skupiny populace. V květnu 2004, na konci mezinárodního symposia UNESCO, byla vydána Pařížská výzva¹². Jejím cílem je varovat společnost před nebezpečím chemické kontaminace.

2 Proč je zapotřebí reformy

Je naprosto jasné že současná legislativa Společenství v oblasti chemikálií nefunguje uspokojivě a není schopna ochránit zdraví pracovníků a spotřebitelů ani životní prostředí. Je zde politováníhodný a konsternující fakt, že přes 99% celkového objemu látek, nacházejících se na trhu, nebylo podrobeno hloubkovému hodnocení jejich rizikovitosti, co se týče lidského zdraví a životního prostředí¹³, dokonce ačkoliv mnoho z těchto chemikálií se vyskytuje na pracovištích a ve spotřebitelském zboží denní potřeby (čistící výrobky, kosmetika, oblečení, počítače, apod.).

První důvod, proč tomu tak je, můžeme hledat v legislativě, kdy současný legislativní systém, skládající se ze směrnic a nařízení je složitý a dvacet let starý. Umožňuje libovolně rozlišovat „existující“ chemické látky¹⁴ a „nové“ chemické látky¹⁵. 100 000 látek, které byly na trhu před rokem 1981 a které jsou známy jako „existující látky“ mohou být používány bez testování zatímco „nové látky“ (umítné na trhu po roce 1981), vyráběné v množství větším než 10 kg za rok, jsou předmětem celé baterie testů předtím, než mohou být uvedeny na trh. Pro průmysl je tedy snažší (a levnější) pokračovat v používání netestovaných anebo jen částečně testovaných látek než vyvíjet látky nové. Proto je počet nových látek umístěných na trhu po roce 1981 a důkladně testovaných jen asi 3700.

A co více, podle současné legislativy jsou jen výrobci a importéři povinni dodávat informace o chemikáliích, jež umísťují na trh. Taková povinnost neplatí pro jiné uživatele v pokračujícím řetězci (např. pro výrobce preparátů). Proto je velmi složité získat informace o všech těchto přípravcích a jejich expozičních limitech.

Jinou vadou současné legislativy jsou nevhodně stanovené zodpovědnosti. Skutečně, u existujících látek, vyráběných ve velkých objemech, je zodpovědnost na veřejných úřadech a nikoliv na společnostech látky vyrábějících, importujících nebo provádějících hodnocení jejich rizika, popř. navrhuje opatření ke snížení jejich rizika. Dokonce ačkoliv si kompetentní úřady v různých členských státech tuto práci rozdělily, od roku 1993 bylo identifikováno jen 141 látek v kategorii pro hodnocení a případná doporučení pro snížení rizika.

V případě nejnebezpečnějších látek mohou členské státy také odsoudit zákaz obchodování s těmito chemikáliemi. Tento systém, zavedený v roce 1976 směrnicí Rady¹⁶ je ale velmi pomalý a jen několik desítek látek

¹³ Evropská Komise, White Paper

¹⁴ Pokrývá Nařízení 793/93 Rady o hodnocení a kontrole rizika u existujících látek (Regulation (EEC) 793/93 of the Council on the evaluation and control of the risks of existing substances.)

¹⁵ Pokrývá Směrnice Rady (a její dodatky) o klasifikaci, balení a značení nebezpečných látek (Directive 67/548/EEC of the Council (and its amendments) on the classification, packaging and labelling of dangerous substances)

¹⁶ Směrnice 76/769/EEC Rady o zákazu obchodování a požívání určitých nebezpečných látek a přípravků, Directive 76/769/EEC of the Council on restrictions on the marketing and use of certain dangerous substances and preparations.

nebo některé způsoby jejich použití, byly dosud v Evropě zakázány. Do tohoto kontextu také patří úplný zákaz prodeje a používání výrobků z azbestu od roku 2005. Jinou velmi dobře známou restrikcí je úplný zákaz prodeje PCBs a zákaz fosfátů v hračkách, rtuti a olova v elektronických přístrojích, apod.

Obsah návrhu REACH

Reforma požadovaná chemickým průmyslem

Rostoucí obavy o účinnost současné legislativy při ochraně zdraví není jediným důvodem proč úřady byly tak pohotové při zvažování reformy. Samotný průmysl je velmi nespokojený se způsobem, kterým stávající legislativa řídí obchod chemickými výrobky a žádá jeho renovaci. Platná legislativa je podle průmyslu příliš byrokratická, pomalá a zejména nevede k inovacím, což je v tak vysoce konkurenční oblasti jako je chemie, zásadní¹⁷.

V zájmu vyhovění těmto a dalším požadavkům z Bílé knihy ke strategii pro budoucí politiku pro chemické látky, publikované v roce 2001, přijala Evropská Komise 16. října 2003 návrh nařízení, které by mělo být aplikováno na 30 000 chemikálií vyráběných nebo importovaných na území EU v množství větším než jedna tuna za rok. Tento legislativní návrh, známý jako REACH (Registration, Evaluation and Authorisation of CHemicals)¹⁸ sleduje dva cíle:

- Zajištění vysoké úrovně ochrany zdraví lidí a životního prostředí,
- Garantování dobrého fungování vnitřního trhu a zvýšení konkurenceschopnost evropského chemického průmyslu.

Registrace

Bude povinná pro 30 000 látek registrovaných Evropskou chemickou agenturou, pokud budou tyto látky vyráběny v EU nebo do EU importovány. Registrace proběhne ve shodě s jedenáctiletým kalendářem, počínaje od množství většího než 10 000 tun za rok a pro CMS (karcinogeny, mutageny a toxické látky pro reprodukci) (viz. tabulku č.3). Výrobce nebo importér chemikálií proto bude povinen poskytnout registrační sbírku dokumentů obsahující informace o původu, toxických a ekotoxických vlastnostech látky, popisem jejího možného použití, bezpečnostní list pro nebezpečné látky a v určitých případech, provést hodnocení rizika¹⁹ a zavést a doporučit opatření ke snížení rizika.

Další uživatelé budou také povinni vyhovět určitým požadavkům, týkajících se hodnocení chemické bezpečnosti podle toho, zda budou chtít uchovávat v tajnosti způsob použití dodané látky. Pokud se rozhodnou informovat výrobce o tomto použití, ten bude muset později provést hodnocení chemické bezpečnosti, jinak to bude zodpovědností dalšího uživatele.

¹⁷ <http://www.chemicalspolicyreview.org/frameglobal.asp?redirecturl=whydo.html>

¹⁸ Text je na: <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/index.htm>

¹⁹ Jen pro látky vyráběné nebo importované v množství větším než 10 t/rok. Chemické bezpečnostní hodnocení rizika zahrnuje (mimo jiné) hodnocení rizika pro lidské zdraví a životní prostředí.

Čím větší množství každoročně vyrobené látky, tím větší bude objem poskytovaných údajů a počet testů provedených za účelem registrace. U nových látek, uvedených ve směrnici 67/548/EEC se již bude vyžadovat registrace. Polymery, určité meziprodukty a výrobky určené pro výzkum a vývoj, budou vyjmuty z požadavků registrace. Tato opatření mohou být revidována, když reforma vstoupí v platnost. Výrobci budou také vedeni k tomu, aby vytvářeli konsorcia a společně sdíleli údaje v zájmu vyhnouti se zbytečnému testování a snížení registračních nákladů.

Hodnocení

Hodnotící procedura umožní kompetentním úřadům v členských státech, ve kterých se vyskytují výrobci nebo importéři, přezkoumat některé z jejich registračních sbírek dokumentů. Tato procedura jim také umožní požadovat doplňující informace, pokud to bude nezbytné.

Tabulka č. 3

Tuny/rok	1 – 10t	10 – 100t	100 – 1000t	→ 1000t
Odhad počtu chemických výrobků	20 000	4 600	2 800	2 600
Konec registrace po spuštění REACH	11 let	11 let	6 let	3 roky*
Hodnocení chemické bezpečnosti	Ne	Ano	Ano	Ano

* Látky klasifikované jako CMRs vyrobené nebo importované v množství od jedné tuny za rok musí být také registrovány během prvních tří let

*Hodnocení
slouží k ověření
informací
předložených
výrobci nebo
importéry*

Toto opatření je připraveno pro dva druhy hodnocení: hodnocení sbírek informací a hodnocení látky. První bude sloužit ke kontrole shody s registrační sbírkou a předcházet zbytečným zkouškám na zvířatech. Druhé umožní úřadům požadovat po výrobci nebo importérovi získat a přenést více informací v případě podezření rizika pro lidské zdraví a životní prostředí. Hodnotící procedura může dovést úřady k závěru, že s látkou se bude moci zacházet jen při určitých omezeních, nebo že bude nutné ji podrobit autorizační proceduře.

K podpoře konsistentního přístupu zpracuje budoucí Agentura příručku k sestavení pořadí důležitosti látek vzhledem k jejich hodnocení. Bude založena na riziku a bude brát ohled na dostupné informace o nebezpečích, objemech výroby a potenciálních expozicích. Jedna z procedur je určena k řešení různých neshod při hodnocení látek jednotlivými členskými státy.

Autorizace

Použití látek podléhajících velkému zájmu (CMRs, PBTs, vPvBs²⁰) bude případ od případu předmětem autorizace. K získání autorizace musí žadatel dokázat, že riziko spojené s používáním předmětné látky je „adekvátně pod kontrolou“. Pokud tomu tak není, autorizace může být nicméně provedena, pokud bude prokázáno, že rizika jsou vyvážena sociálně-ekonomickými přínosy a že látka nemůže být nahrazena žádnou vhodnou alternativní látkou nebo technologií. Autorizace bude podléhat časovému omezení a může se týkat přibližně 1400 látek.

CMRs : karcinogenní, mutagenní, jedovaté pro reprodukci; PBTs : trvalé, bioakumulativní a jedovaté; vPvBs : velmi odolné a velmi bioakumulativní, tj. toxické látky které se mohou nezvratně ukládat v organismu nebo životním prostředí

*Autorizace bude
vyžadována pro
všechna použití látek
podléhajících
zvláštnímu zájmu.*

V systému restrikcí je připraveno rovněž jedno opatření v případě, že výrobce používá, nebo uvádí na trh nebezpečnou látku. Pokud Komise shledá tuto látku jako „neakceptovatelnou“ z hlediska lidského zdraví a životního prostředí, pak může být zakázána anebo může podléhat zvláštním opatřením.

4 Jak nahradí REACH stávající legislativu

Evropská legislativa nebezpečných látek může být rozdělena na dvě kategorie: jedna se zabývá obchodem s těmito látkami a druhá ochranou pracovníků, kteří jsou těmito látkám vystaveni.

Evropské směrnice, určující pravidla pro obchodování s nebezpečnými látkami, stanovily komplexní harmonizaci národních legislativ (článek 95 Smlouvy o EU), zatímco směrnice k ochraně zdraví a bezpečnosti pracovníků stanovily cíle pro minimální harmonizaci legislativních opatření různých členských států (článek 137 Smlouvy o EU).

Členské státy tedy v zásadě nemohou uložit žádné další restrikce na národní úrovni, co se týká prvně uvedených směrnic, zatímco v případě ochrany zdraví jsou plně oprávněny stanovit národní pravidla, přísnější než evropská pravidla, pokud tak uznají za vhodné²¹.

Zavedení REACH bude mít signifikantní vliv na všechna tato legislativní opatření. Jak na první skupinu, protože opatření budou novelizována nebo zrušena z důvodů přizpůsobení se nařízení REACH, tak na druhou skupinu, která bude pokračovat v koexistenci se skupinou první, protože informace, vyplývající z implementace systému REACH, zlepší účinnost legislativy regulující bezpečnost pracovníků.

• Posouvání hranice testů

Základní aspekt reformy je spojen s posunem „hranice testů“. Při současném systému jsou úřady zodpovědné za potvrzení toho, že existující látka je nebezpečná ještě před tím, než mohou provést jakékoliv restrikce. Při REACH to bude samotný průmysl, který bude muset zajistit nezbytné informace o svých výrobcích ještě před tím, než je uvede na trh, aby mohla být přijata nezbytná opatření pro řízení rizika.

• Jednotný legislativní systém pro obchodování chemikáliemi

REACH zruší rozdíl mezi „existujícími“ a „novými“ látkami a zavede jednotný legislativní systém pro obchodování chemikáliemi v Evropě. Nařízení REACH nahradí Nařízení 793/93 o hodnocení a kontrole rizik existujících látek i směrnici 76/769 a všechny příbuzné směrnice, týkající se restrikcí při obchodování a používání určitých nebezpečných látek a přípravků. Stávající restrikce zůstanou v platnosti a budou uvedeny v příloze nařízení REACH.

Viz. např. zákaz používání trichloretylenu stanovený Švédskem pro společnost Toolex Alpha AB vzhledem k tomu, že firma nebyla schopna předložit plán k nahrazení této látky jinou, méně nebezpečnou pro pracovníky

Jiné směrnice, nyní platné, budou dále existovat společně s REACH, ale bude zapotřebí je novelizovat prostřednictvím úprav souvisejících s reformou. Dohromady bude tímto způsobem zrušeno nebo novelizováno asi 40 směrnic.

Nařízení 793/93

Hodnocení a kontola rizik existujících látek

Tento právní text, obecně známý jako „Nařízení o existujících látkách“ byl přijat Radou v roce 1993 aby doplnil opatření pro „nové látky“ uvedená ve směrnici 67/548/EEC: „Existující látky“ jsou definovány jako látky zavedené na evropský trh před zářím 1981. Těchto látek je 100 195 a jsou uvedeny v seznamu EINECS (European Inventory of Existing commercial Chemical Substances).

Nařízení 793/93 pokrylo na začátku pouze existující látky vyráběné nebo importované v množství mezi 10 až 1000 t za rok (Low Production Volume Chemicals, LPVCs). Hodnocení rizika a jeho kontrola je prováděna ve třech hlavních krocích jakmile Komise obdrží údaje poskytnuté výrobcem nebo importérem.

1. **Zavedení prioritních seznamů:** Komise, ve spojení s členskými státy, navrhne seznamy prioritních látek, které vyžadují neodkladnou pozornost vzhledem ke svým potenciálním účinkům na lidské zdraví a životní prostředí.
2. **Hodnocení rizika:** členské státy dají dohromady prioritní látky a pro každou látku pro kterou jsou určeny jako „zpravodajové“ provedou hodnocení rizika pro pracovníky, spotřebitele a životní prostředí. Závěrečná zpráva o hodnocení rizika končí jedním z následujících závěrů:
 - Jsou potřebné další informace
 - Není důvod ke znepokojení.
 - Důvod pro znepokojení – je požadováno snížení rizika.
3. **Snížení rizika:** Pokud dojde ke třetímu závěru, musí členské státy souhlasit se strategií snížení rizika, která může vést až v zákaz používání nebo obchodování s touto problematickou látkou (viz. směrnici 76/769/EEC).

Během let 1993 až 2004 obdrželo 141 látek „prioritní“ status, přičemž hodnocení rizika bylo provedeno jen pro 27 z nich.

→ Nařízení 793/93 bude zrušeno když REACH vstoupí v platnost.

Směrnice 67/548/EHS**Klasifikace a označení nebezpečných látek**

Dva hlavní prvky této směrnice jsou:

1. Klasifikace a označení nebezpečných chemických látek podle jejich podstatných vlastností. Bylo definováno patnáct rizikových kategorií: „výbušné“, „vysoce toxické“, „karcinogenní“, „nebezpečné pro životní prostředí“, apod.
2. Notifikace „nových“ chemikálií před tím, než jsou uvedeny na trh. Od září 1981 byli výrobci a importéři povinni testovat látky, které chtěli umístit na trh (od 10 kg/rok) a poskytnout výsledky kompetentním úřadům členských států, ve kterých obchodovali. Jen asi 3 700 „nových“ látek bylo během 23 let notifikováno (dvě třetiny z nich pro množství menší než 10t/rok). Objevily se na kumulativním seznamu ELINCS (European List of Notified Chemical Substances).

Příloha 1 této směrnice také obsahuje seznam látek klasifikovaných jako nebezpečné. V současné době zahrnuje okolo 7 000 látek (existujících a nových). Tato směrnice je pravidelně aktualizována aby brala v potaz vědecký a technický pokrok na poli nebezpečných látek. Byla dosud aktualizována 9x a upravena vzhledem k technickému pokroku při 29 příležitostech.

→ Příští novela pravděpodobně poslouží pro přizpůsobení této směrnice Nařízení REACH.

Směrnice 1999/45/EC**Klasifikace a značení nebezpečných přípravků**

Jde o přeformulovanou směrnici 88/379/EEC. Stanovuje harmonizovaná pravidla pro klasifikaci, balení a značení nebezpečných přípravků (směsí látek, ve kterých alespoň jedna je klasifikována jako nebezpečná). Používá stejné rizikové kategorie, stejná klasifikační kritéria, stejné symboly pro značení, stejné testovací metody a stejná pravidla pro balení jako směrnice 67/548/EEC, ale není zde požadavek notifikovat nové přípravky.

→ Tato směrnice bude taky novelizována v zájmu srovnání se s legislativou REACH.

Směrnice 76/769/EEC**Restrikce v obchodování a používání nebezpečných látek a přípravků**

Tato směrnice je známa jako „Restriktivní“ směrnice. Předmětné látky jsou uvedeny v příloze 1. Restrikce obecně mají formu regulovaného používání, to jest určení látek pro určité použití. V málo případech jsou zde rovněž zákazy s výjimkami (např. azbest), nebo dokonce úplný zákaz umisťování látek na trh, tak jak tomu je v případě PCBs.

Směrnice je pravidelně aktualizována, aby mohly být do přílohy doplněny nové látky. Byla dosud aktualizována 26x a přizpůsobena technickému pokroku 13x. Stanoví restrikce pro 47 látek nebo skupin látek, což představuje dohromady více než 900 látek, z nichž většina jsou karcinogeny.

→ Tato směrnice bude zrušena když nařízení REACH spolu s autorizací a restrikcemi vejde v platnost. Stávající restrikce zůstanou v platnosti a budou připojeny k příloze XVI nařízení REACH.

Směrnice 91/155/EEC**Bezpečnostní listy pro nebezpečné látky a přípravky**

Tato směrnice byla novelizována podruhé směrnicí 2001/58/EC. Definuje a stanoví detailní uspořádání pro systém specifických informací vztahujících se k nebezpečným látkám a přípravkům. Osoba zodpovědná za umístění nebezpečné látky nebo přípravku na trh, ať už to je výrobce, importér nebo distributor, musí poskytnout příjemci, kterým je průmyslový uživatel, bezpečnostní list.

Tyto bezpečnostní listy ve standardním formátu (16 rubrik) poskytují detaily k informacím z označení (vlastnosti látky, zdravotní a bezpečnostní nebezpečí, rizika spojená s jejími fyzikálními a chemickými vlastnostmi) a připojují informace, týkající se manipulace, skladování, likvidace a dopravy. Bezpečnostní listy také obsahují rady k ochraně pracovníků, protipožární opatření a pokud je to nezbytné k opatřením týkajícím se úrazů a první pomoci. Jsou zde uvedeny proto, aby umožnily průmyslovým uživatelům přijmout nezbytná opatření s ohledem na ochranu zdraví a bezpečnosti na pracovišti a ochranu životního prostředí.

→ Opatření směrnice 2001/58/EC budou včleněna do nařízení REACH. Bezpečnostní listy budou tedy dál sehrávat stejnou roli jako dnes, ale jejich kvalita bude vylepšena díky dodatečným informacím získaným při registračních povinnostech. Skutečně, pokud je vyžadováno hodnocení chemické bezpečnosti (viz. odkaz 19), musí být důležité informace o způsobech minimalizace expozice lidí a životního prostředí připojeny k bezpečnostním údajům pro všechna identifikovaná použití.

- **Postupné přemostění mezer ve znalostech podle stanoveného harmonogramu**

Rozšířená ignorance toxických a ekotoxických vlastností asi 100 000 látek, které jsou nyní na evropském trhu, by měla být snížena díky informacím, jež budou vyžadovány při registraci 30 000 látek vyráběných nebo importovaných každý rok v množstvích nejméně 1 tuna/rok. Tyto informace budou shromažďovány ve shodě s harmonogramem naplánovaným na 11 let, který začíná látkami produkovány ve velkém množství a CMRs.

- **Další uživatelé zahrnutí do systému**

REACH ovlivní řadu odvětví průmyslu. Tento systém bude de facto generovat povinnosti nejen pro výrobce (chemický průmysl) ale také pro návazné uživatele chemických látek (stavebnictví, dřevozpracující průmysl, automobilový, textilní a počítačový průmysl, apod.). Tato odvětví budou muset účinně komunikovat se svými dodavateli tak, aby obdrželi všechny nezbytné informace k jejich „bezpečnému“ používání ve formě bezpečnostního listu, který musí doprovázet nebezpečné výrobky umístěné na trhu.

- **Transparentnost**

REACH zavede vyšší stupeň transparentnosti, protože všechny netajné informace o registrovaných látkách budou veřejně dostupné. To nevyhnutelně zvýší image chemického průmyslu.

- **Výběr právních nástrojů**

Návrh reformy REACH je nařízením, nikoliv evropskou směrnicí, což znamená, že bude přímo aplikovatelná ve všech 25 členských státech hned když vejde v platnost.

5 Jaký mohou mít pracovníci prospěch z nové evropské politiky o chemických látkách

Neefektivita současné legislativy při ochraně pracovníků exponovaných nebezpečnými látkami

Kromě legislativy stanovující pravidla pro obchodování chemickými látkami je zde také evropská legislativa navržená k ochraně pracovníků exponovaných nebezpečným chemikáliím na pracovišti. Tato legislativa se zejména skládá ze dvou směrnic: jedné z roku 1990 o karcinogenech a druhé z roku 1998 o chemických látkách. Tyto směrnice nutí zaměstnavatele provádět hodnocení rizika a přijímat nezbytná preventivní a ochranná opatření. Hierarchický soubor povinností je jasně stanoven: eliminace nebezpečných látek, náhrada jinými méně nebezpečnými látkami, snížení expozičních úrovní, shoda s hodnotami expozičních limitů, apod. (viz. boxy na straně 25–26).

Avšak implementace těchto právních textů na pracovišti zůstává problematická a většinu nejsou anebo jsou jen částečně vynucovány, zvláště v malých a středních podnicích²².

*Poskytnutím
potřebných
informací
o vlastnostech
chemických výrobků
by měl REACH
zlepšit značení
nebezpečných látek*

Důležitost pravidel trhu pro zdraví a bezpečnost při práci

Jedním z hlavních faktorů vysvětlujících tuto situaci je ten, že účinnost legislativy k ochraně pracovníků exponovaných chemikáliím velmi závisí na legislativě regulující jejich obchodování a přesněji na údajích o skutečných vlastnostech a nebezpečích chemických látek, které by měla tato legislativa generovat.

• Nedostatek informací o chemických nebezpečích

Balení všech nebezpečných chemických látek na trhu EU musí obsahovat označení harmonizované na evropské úrovni, které poskytuje informace o riziku spojených s látkou. Standardní balíček piktogramů je používán k označení hlavních rizik uznaných směrnicemi (toxická, škodlivá, žíravina, dráždící, apod.), písmeno „R“ znamená rizika (např. R45 znamená „může způsobit rakovinu“), písmeno „S“ přiřazuje radu k bezpečnému používání (např. S24 znamená „vyhnout se kontaktu s pokožkou“). Tato označení jsou často jen zdrojem informací použitelných na pracovišti k varování uživatelů před riziky. Jak už bylo zmíněno, současný stav znalostí o vlastnostech chemických látek a zejména o jejich dlouhodobých účincích na zdraví, je velmi omezený. Nedávná studie navíc ukázala, že

²² VOGEL, L., The potential of REACH for improving enforcement of the rules on chemical risk prevention at the workplace, TUTB, 2004.

See : http://tutb.etuc.org/uk/dossiers/files/Reach-LV_EN.pdf

²³ Projekt ECLIPS

(European Classification and Labelling Inspections of Preparations, including Safety Data Sheets), závěrečná zpráva, červen 2004.

značení jedné třetiny přípravků, jež jsou již na trhu, není ve shodě s předpisy²³.

Přímé důsledky tohoto nedostatku údajů znamenají, že mnoho nebezpečných chemikálií není klasifikováno a že jsou tedy obchodovány bez příslušného značení.

Aféra Ardystil: ilustrace tragických následků neadekvátních bezpečnostních listů

Šest pracovníků (pět mužů a jedna žena) ze španělské společnosti Ardystil, specializující se na textilní tisk a barvení, onemocnělo záhadnou, plíce devastující nemocí a zemřelo mezi únorem a listopadem 1992. Více než 80 jiných pracovníků, zaměstnaných v Ardystilu a jiných firmách textilním průmyslu používajících nástřikové technologie, vážně onemocnělo podobnou plicní chorobou. Inspektorát práce pak rozhodnul uzavřít všechny společnosti v tomto odvětví. Po rokování španělských a zahraničních expertů vydalo oddělení ochrany zdraví tiskovou zprávu deklarující „Syndrom Ardystilu“ jako novou nemoc z povolání, dosud nepopsanou specializovanou literaturou. Po dalším dlouhém šetření a soudní procesu bylo konečně jasné, k čemu došlo.

Ardystil byl jednou ze společností ucházejících se o subkontrakty pro textilní průmysl v oblasti textilního tisku. Společnost odebírala nenabarvenou látku, nabarvila a potiskla a vrátila ji zpět výrobcům, kteří ji dávali na trh.

Výrobek používaný k barvení látky byl Acramin F, vyrobený a obchodovaný firmou Bayer pro aplikaci odvalovací šablonou. Šetření prozradilo, že zdravotní poruchy začaly být zřetelné, když byl Acramin F dodáván Bayerem v prášku nahrazen Acraminem F v tekuté formě, což umožnilo Ardystilu používat sprejový nástřik a to způsobilo expozici a otravu pracovníků prostřednictvím jeho vdechování. Bezpečnostní list dodávaný Bayerem uváděl, že Acramin F je považován za nedráždivou látku pro pokožku a oči. Neuvozoval nic o respirační toxicitě a o rizicích s tím spojených.

Když následně tento případ skončil u soudu, Bayer opakovaně tvrdil, že výrobek byl navržen

pro aplikaci odvalovací šablonou a ne pro sprejování. V červnu 2003, více než 11 let po této události, byl ředitel Ardystilu, ředitelé dalších šesti malých a středních podniků a jeden inspektor práce nakonec odsouzeni k různě trvajícím trestům odnětí svobody za nedbalost. Ačkoli je pravda, že pracovní podmínky v těchto firmách byly skutečně nebezpečné, dokumentace poskytnutá výrobcem se nezmiňovala o možnosti použití nástřiku a ani neuváděla, že takovéto použití, které se v tomto případě dalo předvídat, je zvláště nebezpečné.

To zvyšuje důležitost principiální otázky. Mohou být testy, obchodní dokumentace a bezpečnostní listy založeny jen na bázi toho, co výrobce popisuje jako normální podmínky pro používání výrobku, anebo musí zahrnout všechna rozumně předvídatelná použití?

Systém REACH by měl vyjasnit tuto otázku, protože další uživatelé musí kontrolovat, zda bezpečnostní listy, připojené k dodané látce, opravdu zahrnují jimi předpokládané použití. Pokud tomu tak není, dodavatel může být informován o tomto způsobu použití a pak je povinen vzít to v úvahu při zpracování bezpečnostního listu, který musí obsahovat scénář expozice odpovídající tomuto použití.

Jiní uživatelé budou moci držet svůj způsob použití v tajnosti. V tomto případě však budou muset sami provést hodnocení chemického rizika a navrhnout vlastní expoziční scénář.

Vyžadováním lepší komunikace mezi uživateli a dodavateli by měl REACH v budoucnu pomoci vyhnout se takovým tragédiím jako byla aféra Ardystil.

*REACH by měl zlepšit
přenos údajů
a komunikaci
mezi výrobci
a uživateli*

- Špatný přenos údajů

Legislativa (směrnice 91/155/EEC) také stanovuje, že bezpečnostní listy musí být připojeny ke všem nebezpečným látkám nebo přípravkům a doplněny informacemi poskytnutými průmyslovými uživateli (viz. box na straně 20). Tyto údaje rozvádějí informace uvedené v označení (vlastnosti látky, nebezpečí pro zdraví a životní prostředí, rizika spojená jejími fyzikálními a chemickými vlastnostmi) a připojují další informace týkající se manipulace, skladování, dopravy a likvidace. Mohou také obsahovat rady k ochraně pracovníků, k protipožárním opatřením a v případě potřeby k opatřením pro případ úrazu a první pomoci.

Bezpečnostní listy jsou zásadním pomůckou umožňující zaměstnavatelům vyhovět jejich povinnostem v ochraně zdraví pracovníků exponovaných nebezpečným látkám, i když poskytnuté informace nejsou vždy spolehlivé anebo vyčerpávající. Průzkum o užitečnosti bezpečnostních listů, který byl provedený v mnoha evropských zemích, konstatoval, že jejich obsah je nedostatečný z hlediska složení výrobků i ochranných opatření během jejich používání. Tyto nedostatky mohou vést ke katastrofálním situacím podobným jako byla smrt šesti pracovníků ve španělském textilním průmyslu (viz. box Aféra Ardystil, strana 23). Průzkum navíc odhalil, že mnoho malých a středních podniků si ani není vědomo, že takovéto bezpečnostní listy existují. Nedávno byly tyto závěry potvrzeny projektem ECLIPS, který uvádí, že přes 40% bezpečnostních listů je špatně vyplněno²⁴. Čili nejen že údaje jsou samy o sobě vadné, ale také není v pořádku přenos informací ve výrobním a dodavatelském řetězci.

Bez těchto údajů však zaměstnavatelé nejsou schopni provést odpovídající hodnocení rizika nebo zavést kontrolní a preventivní opatření stanovená legislativou k ochraně pracovníků.

- Nedostatečné vynucování principu nahrazování nebezpečných látek

*REACH by měl pomoci
prosazovat princip
substituce*

Směrnice o karcinogenech z roku 1990 ukládá zaměstnavatelům povinnost nahradit tyto látky na pracovišti méně nebezpečnými produkty. Tato povinnost platí pokud je to technicky proveditelné. Současná legislativa činí málo pro podporu hledání alternativních řešení. Povzbuzováním substituce nebezpečných látek díky autorizačním a restriktivním procedurám by měl REACH pomoci prosazovat tento princip.

²⁴ Projekt ECLIPS, viz. dříve

Směrnice 2004/37/EC**Ochrana pracovníků před riziky vztahujícími se k expozici karcinogenům nebo mutagenům při práci**

Tato směrnice je kodifikovanou verzí směrnice 90/394/EEC (směrnice o karcinogenech), která byla nyní zrušena včetně všech novelizací. Je zde stanoven hierarchický soubor povinností pro zaměstnavatele co se týče redukce a substituce u kategorií karcinogenů a mutagenů skupiny 1 a 2 a povinnost informovat a trénovat pracovníky.

Prvním z těchto opatření je povinnost nahradit karcinogeny nebo mutageny látkami, které nejsou nebezpečné, nebo jsou méně nebezpečné. Pokud je taková náhrada technicky neproveditelná, musí zaměstnavatel zajistit, aby výroba nebo používání karcinogenů nebo mutagenů probíhalo v uzavřeném systému. Jestliže tento předpoklad nemůže být dodržen, musí zaměstnavatel zajistit, aby expozice pracovníků byla snížena na nejnižší možnou úroveň vzhledem k existujícím technickým opatřením.

Směrnice o karcinogenech a mutagenech také stanoví opatření pro zavádění nejvyšších přípustných expozičních hodnot (OELVs). Ačkoliv OELVs jsou známy v národních legislativách několika zemí již pro řadu karcinogenů, proces, který je má ustanovit na evropské úrovni je natolik pomalý, že nejvyšší přípustné hodnoty byly v tomto kontextu stanoveny jen pro 3 látky (benzen, vinylchlorid a dřevěný prach).

→ Tato směrnice bude v platnosti společně s nařízením REACH. Diskutuje se o rozšíření její působnosti v blízké budoucnosti od karcinogenů a mutagenů až k látkám, které jsou nebezpečné z hlediska lidské reprodukce.

Potřebná jsou rovněž další opatření k tomu, aby legislativa k ochraně pracovníků byla účinnější

Ačkoliv má REACH potenciál přispět pozitivně a trvale k bezpečnosti a ochraně zdraví pracovníků exponovaných chemikáliím, budou zde potřebná také jiná opatření ke zlepšení a naplnění legislativy k ochraně pracovníků v různých odvětvích průmyslu.

• Zlepšení v zastupování pracovníků

Studie ETUC a TUTB k udržitelnému systému spoluúčasti pracovníků a zastupování v malých a středních podnicích²⁵ ukázala, jak nezbytné je zlepšit zastupování v takovýchto firmách. Zástupci zaměstnanců hrají důležitou roli při vnášení změn do praxe a kultury malého podnikání za účelem lépe chránit zdraví a bezpečnost pracovníků exponovaných nebezpečným látkám.

• Zesílení sociálního dialogu

Konstruktivní, pokračující sociální dialog mezi sociálními partnery na evropské i mezinárodní úrovni je jedním z předpokladů zlepšování implementace stávající legislativy k ochraně pracovníků.

Tento dialog musí být však veden takovým způsobem, aby zaručil širokou účast všech relevantních sociálních skupin a uspokojivou demokratickou kontrolu.

²⁵ WALTERS, D., *Working safely in small enterprises in Europe. Towards a sustainable system for worker participation and representation*, European Trade Union Confederation, Brussels, 2002.

Směrnice 98/24/EC**Ochrana pracovníků před riziky spojenými s chemickými činiteli při práci**

Tato směrnice je známa jako směrnice o „chemických činitelích“. Pokrývá všechny chemické látky a přípravky vyrobené nebo používané na pracovišti bez ohledu na jejich objem anebo klasifikaci. Stanoví různé povinnosti pro zaměstnavatele:

1. Zjištění, zda se nebezpeční chemičtí činitelé* vyskytují na pracovišti.
2. Pokud ano, musí vyhodnotit všechna související rizika.
3. Pokud rizika nejsou eliminována, musí zavést opatření k jejich prevenci a redukci. Taková opatření postupně zahrnují:
 - a. Odstranění nebezpečného chemického činitele.
 - b. Vyhnutí se nebo minimalizování účinku nebezpečného chemického činitele.
 - c. Aplikace kolektivního ochranného opatření u zdroje rizika (např. větrání).
 - d. Používání osobních ochranných prostředků (např. respirátor, rukavice, brýle, apod.)
4. Monitorování zdraví pracovníků
5. Zajištění shody s nejvyššími expozičními hodnotami.
6. Pravidelné hodnocení účinnosti opatření ke snížení rizika za účelem jejich zlepšení.

Kromě výše uvedených bodů je zaměstnavatel také povinen poskytnout pracovníkům informace a trénink.

Výroba, zpracování nebo používání určitých chemických činitelů mohou být zakázány, jestliže to představuje nebezpečí pro zdraví pracovníků. To je v současnosti případ čtyř látek uvedených v příloze 3 této směrnice.

→ Směrnice 98/24 bude v platnosti společně s nařízením REACH, který ji učiní mnohem efektivnější. Informace generované systémem REACH by měly skutečně pomoci zaměstnavatelům odhalit nebezpečné chemické činitele na pracovišti – tedy učinit první podstatný krok bez kterého by jednoduše zaměstnavatelé nemohli vyhovět dalším povinnostem.

Pozn.: evropská legislativa k ochraně pracovníků se nevztahuje na domácí pracovníky a samostatně výdělečně činné osoby

* Definice nebezpečného chemického činitele není omezena na látky nebo přípravky klasifikované jako nebezpečné ve shodě s kritérii směrnic 67/548/EEC a 1999/45/EC, ale zahrnuje také ostatní chemické látky, které mohou představovat riziko pro bezpečnost a zdraví pracovníků vzhledem ke svým fyzikálně-chemickým, chemickým nebo toxickým vlastnostem.

- **Podpora iniciativ které doplňují legislativu k ochraně pracovníků**
Dobrovolné iniciativy jako je program „responsible care“, které usilují o zlepšení výkonnosti chemického průmyslu na poli bezpečnosti a ochrany zdraví a životního prostředí by měly být podporovány. Prostřednictvím identifikování a rozšiřování správných manažerských praktik, publikováním kodexů a příruček a jejich neúprosným vyžadováním a posilováním je nepochybně přispíváno k ochraně zdraví lidí i životního prostředí.

Poslední zpráva o implementaci tohoto programu v evropských zemích²⁶ ukazuje, že bylo dosaženo určitého pokroku vzhledem k životnímu prostředí (podstatné snížení škodlivých emisí v ovzduší a ve vodě během pětiletého období).

Nicméně chabý výsledek, kterého bylo dosaženo v oblasti pracovních úrazů a nemocí z povolání ukazuje, že tyto systémy a iniciativy nestačí samy o sobě k tomu, aby zajistily uspokojivý stav bezpečnosti na pracovišti. Takovéto dobrovolné iniciativy a dohody musí být proto považovány za doplněk k legislativě, nikoliv její alternativu.

²⁶ Responsible Care 2002, Status Report: Europe, CEFIC, červen 2003. <http://www.cefic.be/Files/Publications/RCreport2003.pdf>

6 Jaký je současný stav REACH?

Po intenzivním lobbyingu zaměstnavatelů u Evropské Komise byl na konci října 2003 komisaři konečně schválen návrh nařízení REACH, ovšem ve velmi omezené verzi oproti původnímu textu publikovanému k veřejnému konzultačnímu procesu v květnu 2003. Z reformy byly vyloučeny polymery, objem informací poskytovaných dodavateli byl po revizi drasticky snížen (společnosti budou nyní muset poskytnout zprávu o chemické bezpečnosti jen u třetiny z původně předvídaných 30 000 látek) a autorizační procedury budou pro většinu nebezpečných látek méně přísné.

Návrh na regulaci byl zaslán Evropskému parlamentu a Radě, která musí souhlasit s konečnou verzí během spolurozhodovací procedury.

Tuhý boj proběhnul na půdě Evropského parlamentu mezi Výborem pro životní prostředí a Výborem pro průmysl, když oba chtěly nést zodpovědnost za přezkoumání této sbírky dokumentů. Proto nebylo dokončeno první čtení textu před koncem volebního období předchozího zákonodárního sboru nehledě na předložení zprávy a navržení pozměňovacích návrhů v prosinci 2003 italským socialistickým členem parlamentu Guidem Sacconim, který byl jmenován zpravodajem za Výbor pro životní prostředí.

Jakmile byl po evropských volbách v červnu 2004 zformován nový parlament s poslanci z 10 nových zemí, Výbor pro životní prostředí se stal zodpovědným za tento materiál a znovuzvolený poslanec Guido Sacconi byl schválen jako hlavní parlamentní zpravodaj. Bude úzce spolupracovat s paní Lenou Ek (Švédsko, ALDE) z Výboru pro průmysl a panem Hartmutem Nassauerem (Německo, EPP-DE) z Výboru pro vnitřní trh. Šest jiných parlamentních výborů bude zapojeno nepřímo, nicméně bude mít možnost vyjádřit své stanovisko: pro zaměstnanost a sociální věci, ekonomický a finanční, právní, rozpočtový, pro ženská práva a pro mezinárodní obchod. První čtení je stanoveno na podzim 2005.

Co se týče Rady, hlavy států a vlád přidělily zodpovědnost za REACH Radě pro konkurenceschopnost, sestávající se z národních ministrů průmyslu a obchodu, namísto jejich kolegům z Rady pro životní prostředí. Nicméně v listopadu 2003, za italského prezidentství, byla ustanovena ad hoc pracovní skupina k REACH, skládající se ze zástupců různých ministerstev (průmysl a obchod, životní prostředí), aby pomáhala Radě při sestavení společného stanoviska k návrhu REACH.

Během irského prezidentství v prvních šesti měsících roku 2004 bylo na různých schůzkách této pracovní skupiny navrženo členskými státy několik textových úprav: systém OSOR (one substance, one registration), znovuzavedení „povinnosti pečovat“, dodatečné pravomoci pro chemickou agenturu, znovuposílení principu substituce, apod.

Diskuse v této skupině pokračovala až do července 2004, kdy došlo na nizozemské prezidentství, které se rozhodlo samo prozkoumat první tři kapitoly nařízení – věnované registraci a sdílení údajů – a navrhnout speciální úpravy ke konci roku. Holandské prezidentství organizovalo rovněž na konci října 2004 workshop k analýze a navržení závěrů ke zjištění různých dopadových studií se vztahem k REACH²⁷.

Komise, DG pro životní prostředí a DG pro podniky pracují na materiálech společně a nyní se zabývají praktickou implementací REACH (na základě textu z října 2003). Hlavními prvky této prozatímní strategie je vývoj nového software k řízení systému REACH, návrh příručky jak vyhovět povinnostem stanoveným REACH na pomoc členským státům, spuštění strategického partnerství k testování určitých aspektů reformy a ustanovení Evropské chemické agentury v Helsinkách.

Komise, prostřednictvím dohody s UNICE (Union of Industrial and Employers Confederations of Europe) a CEFIC (European Chemical Industry Council), vytvořila také pracovní skupinu k dohledu nad třemi dodatečnými studiemi k hodnocení vlivu REACH. Dvě první studie, financované a prováděné průmyslem, hodnotí dopady REACH na obchod po celé délce zásobovacího řetězce a na inovace. Třetí studie, financovaná a prováděná Společným výzkumným centrem Komise (JRC), se soustředí na dopady v nových členských státech. ETUC a některá NGO, zabývající se životním prostředím, jsou členy této pracovní skupiny. Výsledky těchto mikroekonomických studií jsou očekávány na počátku roku 2005. Jiné dopadové studie, které byly zahájeny v roce 2004, by měly podobně předložit své nálezy během roku 2005: dodatečná studie Komise o environmentálních přínosech REACH a studie ETUC o přínosech pro zdraví pracovníků.

Komise odhaduje, že spolurozhodovací procedura Parlamentu a Rady by mohla být završena během roku 2006 a že systém REACH může vstoupit v platnost v roce 2007.

²⁷ Přehled 36 studií o vlivu nové politiky EU pro chemikálie (REACH) na společnost a podnikání, Viz : <http://tutb.etuc.org/uk/dossiers/files/EU2004REACH.pdf>

Náklady a přínosy REACH – co je v sázce

Podle ekonomického hodnocení dopadů provedeného Evropskou Komisí:

- Přímé náklady pro evropský chemický průmysl, vztahující se hlavně k registraci a testování látek, jsou odhadnuty na 2,3 miliard eur během 11 letého období (mezi 2.8 a 5.2 miliardami eur celkově za 15 let včetně nepřímých nákladů u následných odvětví).
- Přínosy pro zdraví jsou odhadnuty na 50 miliard eur během 30 let především díky skutečnosti, že každým rokem bude ušetřeno 4 500 lidských životů. Toto číslo odpovídá počtu smrtelných rakovinových onemocnění, jež budou odstraněny díky lepší znalosti vlastností a účinků chemických látek.
- Přínosy pro životní prostředí jsou také očekávány, ale nejsou Komisí vyčísleny.

Chemický průmysl, který provedl vlastní dopadovou studii, odhaduje celkové náklady 30 až 100 krát vyšší a předvídá ztrátu stovek tisíc pracovních míst a podstatné snížení HDP v Německu a ve Francii^{b,c}.

Podle stanoviska Komise a nezávislých ekonomických expertů není třeba těmto nerealistickým odhadům makroekonomických dopadů REACH důvěřovat. Metodologie, které byly použity u těchto hodnocení jsou považovány za nestransparentní a provedené extrapolace jsou založeny na bludech a zveličování.

Jiná studie hodnotící ekonomický dopad REACH zadaná Skandinávskou radou ministrů potvrzuje správnost odhadu Evropské Komise u přímých a nepřímých nákladů.

Nakonec je zajímavé poznamenat, že částka 2.3 miliard eur představuje přibližně 0.04 % ročního obrátu evropského chemického průmyslu (556 miliard eur za EU25 v roce 2003).

a. <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/reach/eia.htm>

b. ARTHUR, D., Little GmbH, Economic effects of the EU Substances Policy, 2003

c. Study of the impact of the Future Chemicals Policy, Mercer Management Consulting, 2003

d. prezentace DG pro rozšíření na workshop "Dopady chemické politiky – způsob měření" DG ENTR presentation at the workshop "Impacts of Chemicals Policy – How to measure it?", Laulasmaa, Estonsko, 11.–12. listopad 2004

e. Methodological Problems of assessing the Economic Impacts of EU Chemicals Policy, UBA, 2003

f. ACKERMAN, F., MASSEY, R., The true costs of REACH, TemaNord 2004:557, Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 2004. Viz : <http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/TN2004557.pdf>

7 Shrnutí

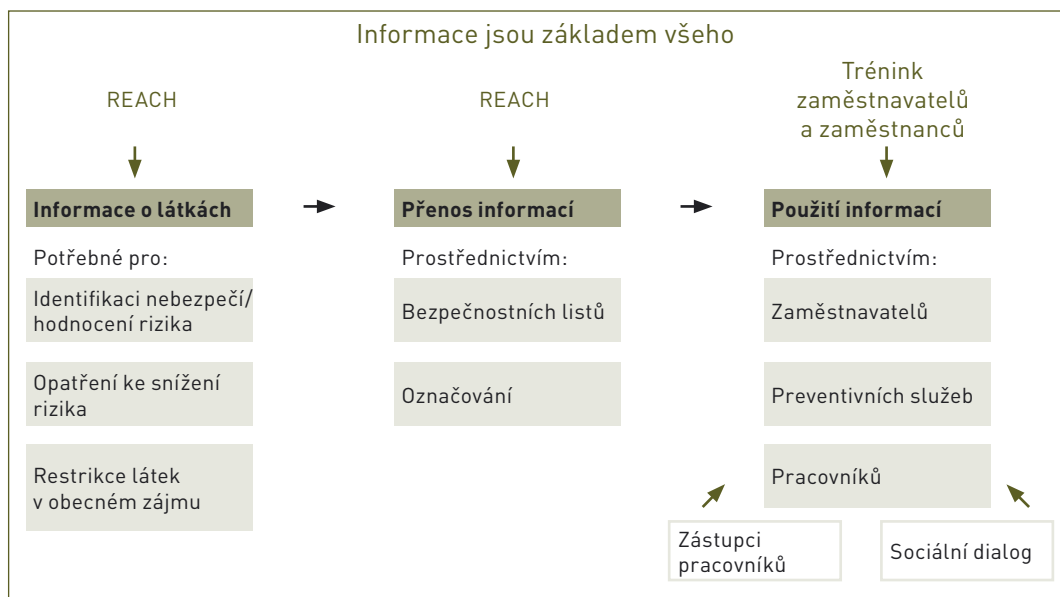
REACH je příležitostí ke zlepšení účinnosti stávající evropské legislativy k ochraně pracovníků exponovaných chemikáliím a zároveň pro budoucí snížení rizika nemocí z povolání spojených s nebezpečnými látkami.

Údaje vytvořené prostřednictvím REACH by měly de facto podporovat lepší znalosti o vlastnostech chemických látek, jejich účinku na lidské zdraví a způsobech snižování nebo odstraňování rizika během jejich používání.

REACH by také měl velmi zlepšit přenos těchto údajů v celé délce výrobního a zásobovacího řetězce díky lepší kvalitě označování a bezpečnostních listů.

Navíc, autorizační a restriktivní procedury poskytnuté REACH by měly podporovat nahrazování nejnebezpečnějších látek bezpečnějšími.

REACH tedy vylepší evropské směrnice k ochraně pracovníků různými způsoby a bude podporovat jejich implementaci zaměstnavateli na pracovišti.



Samozřejmě, reforma REACH sama o sobě nevyřeší úplně všechny problémy nemocí z povolání spojené s expozicí chemikáliím. Nestačí, že informace jsou dostupné a vhodně přenášeny. Musí být také efektivně používány příjemci na pracovišti.

Z tohoto důvodu budou vyžadována jiná opatření ke zlepšení účinnosti legislativy pro ochranu zdraví pracovníků: posílení jejich zastupování v různých odvětvích průmyslu, zesílení sociálního dialogu na národní a evropské úrovni, zabezpečení tréninku o chemických rizicích pro zaměstnavatele a zaměstnance, zdvojnásobení kontroly o shodě legislativy na pracovištích apod.

REACH je proto jen jedním krokem ke zlepšení zdraví pracovníků exponovaných chemikáliím, ale nepochybně je krokem zásadním, který nesmí zůstat nevyužitý.

Evropské odbory požadují ambicióznější evropskou politiku pro chemikálie

Deklarace ETUC k REACH

- navržené reformě evropské politiky pro chemikálie

17.-18. března 2004

Návrh nařízení REACH (Registrace, evaluace a autorizace chemikálií) se dotýká 30 000 chemických látek vyrobených nebo dovezených do Evropské unie v množství přesahujícím 1 tunu za rok.

Jejím přijetím 29. října 2003 sledovala Evropská Komise dva hlavní cíle. Za prvé dosáhnout vyšší úrovně ochrany lidského zdraví a životního prostředí a za druhé podporovat efektivní fungování jednotného trhu a posílit konkurenceschopnost evropského chemického průmyslu.

Evropská odborová konfederace je toho názoru, že návrh REACH znamená signifikantní příspěvek k udržitelnému rozvoji, ke kterému se zavázala Evropská unie a členské státy v rámci Lisabonského a Goteborgského procesu.

Plánovaná reforma je důležitá z několika důvodů. První se týká toho, že jde o nařízení, nikoliv směrnici a reforma tedy bude přímo závazná pro všech 25 členských států hned poté, co vstoupí v platnost. REACH nahradí okolo 40 současných směrnic a ovlivní velký počet různých odvětví. Přijatý systém přinese nejenom povinnosti výrobcům (v chemickém průmyslu), ale také řadě uživatelů chemikálií (např. ve stavebnictví, dřevozpracujícím průmyslu, automobilovém průmyslu, textilním průmyslu, zemědělství, službách ve zdravotnickém sektoru, výrobě počítačů, apod.).

REACH by měl mít také znatelný vliv na existující legislativu k ochraně pracovníků exponovaných nebezpečným látkám v různých odvětvích průmyslu, především prostřednictvím:

- Zabezpečení scházejících informací o vlastnostech chemikálií.
- Zajištěním toho, že bezpečnostní listy chemikálií budou, na základě práva na informace, veřejně dostupné.
- Posílením efektivní distribuce informací dalším uživatelům a jejich pracovníkům v zájmu ochrany před rizikem nemocí z povolání.
- Podpory substituce nejnebezpečnějších látek méně nebezpečnými látkami prostřednictvím restriktivních a autorizačních procedur v zájmu minimalizace rizika.

Pro skutečné zlepšování ochrany zdraví pracovníků exponovaných chemickými látkami ETUC požaduje klást zvláštní důraz na zajištění toho, aby povinnosti stanovené systémem REACH byly konsistentní s těmi, jenž jsou určeny směrnice bezpečnosti a ochrany zdraví.

REACH dobře zapadá do pojetí stanoveného Jednotným evropským aktem, který je přímo spojen s rozvojem vnitřního trhu s ohledem na práva pracovníků a jejich ochranu ve smyslu zdraví a bezpečnosti. ETUC věří, že následní uživatelé, jako jsou zpracovatelé a importéři chemických látek, musí být zodpovědní za všechny bezpečnostní aspekty svých výrobků během trvání cyklu, kdy s nimi pracují včetně recyklace a likvidace.

30 000 předmětných látek bude muset být registrováno budoucí Evropskou chemickou agenturou. V tomto rámci budou výrobci nadále muset dodávat potřebné informace požadované k zajištění bezpečného použití jejich výrobků předtím než tyto výrobky budou obchodovatelné na evropském trhu. ETUC vítá přijetí principu přesunu nákladů na testování a pevně za ním stojí.

ETUC vyzývá všechny ekonomické aktéry k uznání zásady registrace a “povinnosti pečovat” jakožto základních principů. ETUC také věří, že zahrnutí jiných problematických látek by mohlo usnadnit autorizační procedury.

ETUC požaduje, aby zástupci zaměstnanců byli členy Evropské chemické agentury na tripartitním základě, protože to zaručí zapojení a iniciativu zaměstnavatelů a odborů do úsilí o lepší zdravotní a bezpečnostní standardy, což je klíčovým předpokladem pro úspěch Lisabonské strategie. Větší obeznámenost s dobrou praxí je v tomto kontextu zásadní. ETUC zdůrazňuje, že trvalý konstruktivní sociální dialog mezi sociálními partnery, jak na evropské tak národní úrovni, je nezbytným předpokladem ke zlepšení implementace existující legislativy k ochraně pracovníků a jejich tréninku.

ETUC také konstatuje, že REACH by měl urychlit inovace. To je pro evropskou ekonomiku a zvláště pro celý chemický průmysl životně důležité. Prostřednictvím moderních řešení, rozvojem kritérií, které začlení ohledy na životní prostředí a sociální zodpovědnost musí zvýšit svou budoucí kapacitu.

Evropská unie musí, v zájmu vyhovění požadavkům vyhlášeným v Johannesburgu v roce 2002, přijmout kroky k zajištění toho, že principy REACH budou uznány celosvětově, což povede k férovým podmínkám v globální soutěži.

Na evropské úrovni je také výrazná potřeba diagnostikovat požadavky, které budou tímto procesem vyvolány s ohledem na definování a financování veřejného a soukromého sektoru vědy a rozvoje. Podobně zejména malé a střední podniky potřebují, při hledání vhodných preventivních nebo prozatímních opatření při implementaci nařízení REACH, zohlednit specifické dopady na zaměstnanost. Tato opatření by měla jít ruku v ruce se sdílením nákladů, rizik a finančních schémat mezi výrobcí a uživateli a zvláště mezi hlavními chemickými skupinami a malými a středními podniky a malým a středním podnikáním (SMIs). Toho mohou malé a střední podniky a SMIs dosáhnout zejména podporou aplikace pravidel stanovených systémem REACH prostřednictvím použití jasných a jednoduchých procedur, které jim umožní snížit jejich náklady.

ETUC si přeje plně přispívat k debatě o REACH. Proto ustanovila interní pracovní skupinu, jejímž smyslem je reflektovat určité aspekty navržené reformy v zájmu zlepšení jejího obsahu. Zejména byly zdůrazněny následující prvky:

Povinnost pečovat

Výrobci a importéři musí být zodpovědní za dokumentaci a přenos všech důležitých informací o bezpečnosti svých výrobků k dalším uživatelům a zákazníkům všemi vhodnými prostředky.

REACH by měl znovu zavést základní princip, definující zodpovědnost výrobců a importérů za všechny chemické látky, ať vyráběné, nebo importované.

Registrace

Zpráva o chemické bezpečnosti musí být vyžadována z toho důvodu, aby s látkami a přípravky podléhajícími registraci, bylo zacházeno bezpečně při jejich zpracování, dovozu, nebo obecně v rámci celého výrobního řetězce.

Toto je zvláště důležité pro látky klasifikované jako nebezpečné. Jejich bezpečnostní listy musí být doplněny relevantními informacemi o způsobu řízení jejich expozice s ohledem na životní prostředí a to při všech zjištěných použití.

Pro látky v množství 1–10 tun za rok by měly být vyžadovány obecnější informace, jako je např. akutní toxicita a testování biologické odbouratelnosti v zájmu zlepšení jejich klasifikace a hodnocení rizika, jak vyžaduje současná legislativa.

Evaluace (testování)

Měly by být podniknuty kroky k zabránění vzniku nekvalitních registračních dokumentů tak aby byla chráněna kvalita informací poskytovaných výrobci nebo importéry. Úřady členských států by měly vyžadovat kontrolu shody náhodně vybraného vzorku dokumentů.

Autorizace

Cílem autorizační procedury by měla být podpora substituce nejnebezpečnějších chemických látek tak jak to uvádí evropská legislativa o karcinogenech (směrnice 2004/37/EC).

Autorizace by proto měla povolena jen tehdy, když je možno prokázat, že zde není žádná jiná alternativní látka, že sociálně-ekonomické výhody převáží rizika pro lidské zdraví a životní prostředí a že rizika používání látky jsou pod adekvátní kontrolou. Autorizace by měla být dočasná aby podporovala plánování substituce.

Autorizační procedura by také měla být rozšířena na jiné extrémně nebezpečné chemikálie, které mají závažné, nezvratitelné účinky.

Spojení mezi REACH s legislativou bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Zvláštní pozornost by měla být kladena na kompatibilitu povinností stanovených systémem REACH s těmi povinnostmi, které jsou uloženy směrnicemi o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Sociální partneři by se měli zavázat k sociálnímu dialogu na toto téma. Mohl by být veden v rámci Lucemburského tripartitního výboru pro zdraví a bezpečnost při práci. Výsledek Londýnského semináře by mohl představovat dobrý výchozí bod. Odvětvový sociální dialog by mohl také řešit tuto otázku^b.

V zájmu vyhnout se rozporům a zvýšení synergie mezi těmito soubory legislativy by měli být konzultováni zástupci zaměstnanců při zpracování příruček pro pomoc průmyslu při zavádění požadavků legislativy REACH.

Další uživatelé a malé a střední podniky

Dalším uživatelům a malým a středním podnikům by mělo být napomáháno prostřednictvím jejich zástupců ve stávajících národních průmyslových asociacích a evropských odvětvových federacích.

Dopad na zaměstnanost, zdraví a životní prostředí

Aby bylo možno hodnotit efektivitu nového systému a jeho vliv na zaměstnanost a zdraví, je zapotřebí nahlížet na náklady a přínosy REACH ze tří perspektiv: sociální, environmentální a ekonomické.

Je zde jasná potřeba lépe rozumět potenciálním dopadům (pozitivním a negativním), který může REACH mít na zaměstnanost v různých odvětvích během období jeho implementace.

To vede ETUC k přijetí následujících iniciativ:

- Zlepšení spolupráce s Evropskými odvětvovými federacemi, zvláště s ohledem na hodnocení dopadu REACH.
- Aktivnímu zapojení do pracovní skupiny zformované Komisí a UNICE/CEEP, která provádí studii hodnotící dopad REACH na obchod v rámci celého dodavatelského řetězce, na inovace a na nové členské státy.
- Zahájení první studie zaměřené na hodnocení dopadu REACH na nemoci z povolání (kožní a respirační onemocnění).

- Realizace druhé studie ETUC zaměřené na:

1. Identifikaci a návrh akcí, které by mohly usnadnit implementaci REACH zejména v malých a středních podnicích a u dalších uživatelů.
2. Analýzu jiných evropských politik, které by mohly ovlivnit dosažení cílů reformy REACH (např. výzkum, trénink, apod.) a navržení dlouhodobé nebo střednědobé úpravy těchto politik tak, aby pomáhaly REACH k dosažení jeho cílů.

Výsledky těchto studií a jejich analýzy, provedené interní pracovní skupinou ETUC, budou prezentovány na konferenci **REACH, organizované ETUC 11. a 12. března 2005**, na které evropské odbory hodlají přinést konstruktivní příspěvek k debatě.

a) Závěrečná zpráva ze semináře "Relation between Legislation and Worker Protection Legislation" Spojené království, Německo, Nizozemí a Švédsko, 14.-15. června 2004. Viz. : <http://tutb.etuc.> → Chemicals.

b) Implementační project REACH RIP 3.2.